

jut eszembe, hogy mégis csak van valami baj. (Félreuzza Tóthné, sugva.) Nincs otthon karácsonyfa!

Tóthné: (Mosolyogva, megnyugtatóan.) De van! Titokban megcsináltuk Annuskával!

Tóth: (Örömmel.) Ó, de okos asszony vagy! Neked volt igazad! A mi gyermekeink valóban jók! Látod, mit csináltak?

Tóthné: Látom és örülök neki...

Tóth: (Fenn.) Most hát édes fiaim, induljunk hazafelé! Vár otthon a karácsonyfátok! De az öregekről se feledkezzünk ám meg!

Függöny.

Vége.

Gyakorlati fogások és eljárások

A szabad fogalmazás

Örökös téma, kifogyhatatlan a törekvés, amely a fogalmazást valahogy meg akarná javítani, mert általános a panasz minden irányból, hogy az iskolát elvégzett gyermekek nem tudnak fogalmazni, nem tudják gondolataikat értelmesen kifejezni. Legyen hát szabad nekem is kifejeztem a magam módszerét, hogyan tanítom a fogalmazást. Jobban mondva nem is tanítom, — hanem hogyan végeztetem a — tanulókkal.

Először is soha nem fogalmaztatok olyan tárgyról, amit a tanulók nem szemléltek, soha olyan eseményről, amit át nem éltek. Ellenben engedem őket, hogy szabadon válasszák meg témájukat. Természetesen én sem ezzel kezdtem.

Hiszen nem is azt nevezzük szabad fogalmazásnak, ahol a tanulóra bizzuk teljesen azt, hogy miről akar írni, hanem azt jelenti a szabad fogalmazás, hogy kisebb-nagyobb teret engedünk a tanulóknak az önállóság, a szabadság érvényesítésére. Eleinte tehát olyan fogalmazványt íratunk, amelynek tárgyát és anyagát közösen dolgoztuk fel, de feltétlenül önállósághoz juttattam tanulóimat az ilyen fogalmazások megírásában. Később, amikor így már jól ment a dolog, a dolgozat tárgyát én jelöltem ki, sőt én adtam meg az irányítását az anyag kiválasztására vonatkozólag is. Ezeknél a fogalmazásoknál tehát a tanulók önállósága az anyag elrendezésében és a kifejezés módjában érvényesült. Még később már a téma megválasztásában is nagyobb teret engedek a tanulóknak, sőt, olykor-olykor az anyag összegyűjtésében és elrendezésében és a kidolgozási módban is érvényesül a gyermek egyénisége.

Hogyan teremtsünk a szabad fogalmazásra alkalmat? Mi sem könnyebb ennél! Már megjött a december is, de még nem esett hó. Íratok egy dolgozatot, amelynek ez lesz a címe: Kérés Télapóhoz. Alig telik el egy-két nap, leesik az első hó. Örömtől su-

gárzó arccal jönnek iskolába a gyermekek. Engedélyt kérnek — nálam mernek ezt is! — hogy megköszönhessék levélben Téalpónak, hogy meghallgatta kérésüket. Egy szép februári napon hólabdázunk az udvaron. Tudják, hogy ez az utolsó hólabdacsatájuk. Bent, az iskolában szinte egyhangulag azt mondják: Irjuk le ezt a hólabdacsatát! A község főterén kidöntöttek egy hatalmas nyárfát. A legközelebbi órán mind arról akar írni — ha megnéztük velük a fa kidöntését, — mit mesél a kidöntött nyárfa?

Szokfassuk a gyermeket önálló szellemi munkásságra, a gondolkozást önállóságra, eleven tevékenységre kell szoktatni. Gyakorlatból tudom, hogy a tanulóknak minden ilyen szabad fogalmazványa egy-egy öröm forrása. Ez az alkotásban érzett öröm szüli az alkotás utáni vágyat is. A szabad fogalmazásban a tanuló felidézi a gyűjtött képzeteit, azoknak egész sorozatát a kijelölt célra koncentrálja. Ez a lelki munka aztán foglalkoztatja az asszociációs tevékenységet is. A szabad fogalmazás tehát a tudattartalom koncentrációja és a gyors és kétséges képzettársításra neveli a tanulót.

De nem fogadom el azt az ellenvetést sem, hogy a szabad fogalmazással nem nevelhető a tanuló kifejezőmódja, stílusa, szókincse, s nem ismeri meg az irodalmi nyelv kifejezéseit. Hát ez nem ál, hiszen valamennyi olvasmánytárgyalás és költeménytárgyalás, a tanító beszéde is mind ezt a célt szolgálja: hogy megéreztesse a tanulóval az irodalmi nyelven történő szókincset és helyes kifejezési módot. Csak egy a fontos: az alsóbb fokon ne kívánjuk meg a tanulótól azt, hogy a mi, — vagyis a felnőttek nyelvén mondja el azt, amit el akar mondani, hanem elégedjünk meg az ő előadási módjával. A fejlődés későbbi fokán lesz majd alkalmunk arra, hogy azt tökéletesítsük s az irodalmi nyelv és a felnőttek kifejezési módjához emeljük. Mindennek azonban fokozatos fejlődés kell s a legtöbb gyermek azért nem tanul meg soha fogalmazni, vagyis a saját gondolatait élőszóban vagy írásban kifejezni, mert soha sem engedték meg neki azt, hogy a saját, legegényibb kifejezőmódján nyilatkozzon meg. A hiba itt már rendszerint ott jelentkezik, amikor a tanulóknak nem engedjük meg azt, hogy élményeit, megfigyeléseit szabadon elmondhassa valamely tárgy keretében. Pedig mindez szintén fogalmazás, mert a saját gondolatait akarja kifejezni. Előbb szokja meg az élőszóval való fogalmazást, azután sokkal könnyebb lesz a gondolatoknak írásban való kifejezése is, de természetesen csak akkor, ha ebben szabadságot engedünk számukra. (V.)

A három beosztásos **Elemi Iskolai Értesítő** darabonként **12 fillérért** kapják előfizelőink.

